

VALTIOTIETEELLINEN TIEDEKUNTA 30-VUOTIAS

L. A. Puntila

Muutama tähdenväli

Olen tietävinäni — vaikka kirjallista todistusaineistoa ei olekaan käsillä — että ajatus yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan perustamisesta Helsingin yliopistoon on saanut lopullisen sysäyksen talvisodan syventämästä sosiaalisesta ajattelusta.

Suomen virkamiesyhdistysten keskusliiton aloitteesta oli 1930-luvulla tutkittu »hallintovirkamiesten ammattikasvatuksen tehostamista sekä virkamiesten jatkokoulutusta» ja ehdotettu valtion komitean asettamista asiaa kehittämään. Esityksen saatua Helsingin yliopiston konsistorin siunauksen valtioneuvosto asetti komitean 4. 3. 1937. Komiteasta riippumattomat seikat — mm. Talvi- ja 1941 alkanut uusi sota — viivästyttivät komitean työtä. Mietinnössä, joka valmistui 22. 5. 1942, esitettiin mm. kanslia- ja hallintokandidaatin sekä valtiotieteen kandidaatin ja lisensiaatin tutkintojen perustamista Helsingin yliopistoon.

Talvisodan aikainen, kaikki kansankerrokset käsittänyt yhteistyö tuhon torjumiseksi herätti aktiivisen tahdon yhteiskunnassa ilmenneiden epäkohtien korjaamiseksi, ja kun siihenastisen yliopisto-opetuksen katsottiin laiminlyöneen sosiaalitieteellisesti koulutettujen virkamiesten valmistuksen ja yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen, kaikissa asiaa tutkineissa komiteoissa todettiin yhteiskunta- tai valtiotieteellisen tiedekunnan perustamisen tarpeellisuus. Tarkoituksena olisi — näin esitettiin — »toisaalta perehdyttää tulevia virkamiehiä taloudellisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin, mikä monille valtion ja kuntien palvelukseen pyrkiville on katsottu tärkeäksi, toisaalta tyydyttää sellaisen erikoiskoulutuksen tarve, joka saattaisi olla valmistuksena vapaiden taloudellisten ja yhteiskunnallisten järjestöjen sekä ylemmän kansanopetuksen palvelukseen antautuville ja myös sanomalehtialalle aikoville».

Valtion komitean työn viipyessä asiaan syventyivät professorit Eino *Kaila* ja Edwin *Linkomies*. He jättivät asiaa koskevan aloitteen Helsingin yliopiston konsistorille 2. 2. 1942. Heidän tekemistään esityksistä ja niiden perusteluista päätellen professorit ovat olleet selvillä valtion komitean työn siihenastisista tuloksista. Silloisen Tasavallan presidentin Risto Rytin aktiivinen myötävaikutus taas ilmenee aloitteen päätöslauseen maininnasta: allekirjoittaneilla oli »se käsitys, että hallitusvalta tulisi myötämielisesti suhtautumaan tähän ajan vaatimaan uudistusehdotukseen».

Kun kolmen vuosikymmenen kuluttua tiedekunnan perustamisesta tarkastellaan asetettujen tavoitteiden toteutumista, ensimmäinen havainto on: 1930-luvun puolivälissä välttämättömänä pidetty hallintovirkamiesten koulutus oli alun alkaen toissijaisessa asemassa, ja ilmeisesti juuri sen vuoksi siinä epäonnistuttiin. Hallinto-opin kandidaatin tutkinnon vaatimuksissa oli liian vähän oikeustiedettä. Kaiken lisäksi silloinen lainopillinen tiedekunta suhtautui tulokkaaseen vieroksuen. Tutkinto lopetettiin asetuksella 1959.

Sen sijaan valtiotieteen kandidaatin ja lisensiaatin tutkinnot ovat ilman juridiikan opiskeluakin turvanneet tuhansille pääsystä valtion virkoihin, vaikka tiedekunnan pyrkimykset kasvattiensa kelpuuttamisesta yhä uusille hallinnon aloille ovatkin osittain kariutuneet byrokratian mutkikkailta vesillä. Tiedekunnan perustajien aavistamattomalla tavalla yhteiskuntatieteelliset opinnot ovat tulleet ylioppilaiden suosioon, ja kaksi vuosikymmentä perustamisen jälkeen oli turvaututtava otettavien määrän rajoittamiseen ja valintakokeisiin. Vastoin alkusuunnitelmia tutkinnon suorittaneiden enemmistö oli 1960-luvulla sijoittunut talouselämän palvelukseen: »kilpailua» ei ole käyty yksinomaan juristien vaan myös ekonomien kanssa. Valitettavasti menestyminen on osin tapahtunut tarjoamalla työttömyyden vaihtoehtona työvoimaa halvemmalla. Kehitys näyttäisi 1970-luvulla vievän kuitenkin siihen, että vastaisuudessa valtio ja kunnat työllistävät valmistuneiden enemmistön. Oleellisinta kuitenkin on, että tutkintoja suunniteltaessa ja vaatimuksia kehitettäessä on sittenkin osuttu uudenaikaistuvan yhteiskunnan perusvaatimuksia vastaaviin ratkaisuihin ja että opiskelija-aines — vastoin ylioppilasarvosanojen »todistusta» — on ollut yritteliästä ja hankkinut tutkintoja suorittaessaan valmiuksia, jotka ovat vieneet tarmokkaimmat hyvälahjaiset monien alojen hierarkiassa ylimmille portaille saakka.

Politiikka-lehden edustaman tieteenalan ja käytännön elämän kannalta valtiotieteellisen tiedekunnan työn tulokset ovat merkitykselliset. Eduskunnan 1975 valituista kansanedustajista 10 prosenttia on saanut akateemisen koulutuksensa tiedekunnassa. Suurimpien puolueiden kärjessä ovat sen kasvatit, samoin tärkeissä tehtävissä lähes kaikkien eduskuntapuolueiden organisaatiossa. Suomen puoleen sataan nousevan diplomaattiedustuston johdossa on jokseenkin kolmannes valtiotieteilijöitä suurlähettiläinä — näiden joukossa ensimmäiset kaksi karrierissa korkeimpaan asemaan edennyttä naista — sihteereiden luvun ylittäessä kaksinkertaisesti tämän määrän.

Valtiotieteellisen tiedekunnan opettajat olivat alussa joko historiallis-kielitieteellisestä osastosta siirtyneitä tai sen piirissä tutkintonsa suorittaneita.

Uusi tiedekunta huolehti kuitenkin pontevasti jälkikasvusta, niin että 1975 yli 20:sta professorin ja apulaisprofessorin viran haltijasta vain kuusi oli filosofiantohtoria ja 57:stä dosentista samoin kuusi; muut olivat yhteiskuntatieteilijöitä. Tiedekunnan kasvatit täyttivät myös uusien yhteiskuntatieteellisten tiedekuntien opettajien virat, ja näin tulee vielä lähivuosina edelleen tapahtumaan. Muistettakoon kuitenkin erään kaskun opetus.

Tampereella suutarin ammatti on aina ollut kunniaissa. Kulumassa olevan vuosisadan alussa erään Tammelan kaupunginosan kadun varrelle oli sijoittunut iso joukko tämän alan mestareita. Uusi aika vaati mainontaa, ja Helsingistä muuttanut houkutteli asiakkaita kyltillä »Tämän kaupungin paras suutari». Amerikasta palasi kokemuksineen toinen ilmoittaen olevansa »Tämän maan paras suutari». Pian tuli Hattulasta uusi. Hänen kyltissään oli vaatimattomasti »Tämän kadun paras suutari». Hän oli Emil Aaltonen. Uudet tiedekunnat ovat ripeästi huolehtineet »omavaraisuudestaan»: helsinkiläiset valtiotieteen tohtorit joutuvat yhä kiristyvään kilpailuun avoinna olevien virkojen haussa.

Valtiotieteellistä tiedekuntaa perustettaessa ajateltiin, että korkeimman yhteiskuntatieteellisen koulutuksen saaneet olisivat omalla laillaan »maan suola»: osallistumalla tietoineen julkiseen keskusteluun he antaisivat suunnan esillä olevien pulmien ratkaisulle. Korkeakoulujen hallinnon uudistuksesta 1960-luvulta lähtien käytyä keskustelua lukuun ottamatta opettajat ovat olleet jokseenkin syrjässä. Ylen rasittava opetustyö on ammentanut voimat tyhjiin. Eikä tässä suhteessa näytä ilmenevän edes valkenemisen merkkejä. Alusta alkaen on opettajien ja opiskelijoiden lukumäärän suhde ollut tiedekunnassa kansainvälisesti katsoen täysin epätyytyttävä, ja kun uusia tiedekuntia on perustettu ja niiden opetuksen saattamisesta edes helsinkiläiselle tasolle on huolta pidettävä, epäsuhde tulee säilymään korvaamattomaksi vahingoksi tutkimukselle ja opetukselle, ja julkinen keskustelu jää ilmeisesti vaille yhteiskuntatieteilijäprofessoreiden merkityksellistä panosta.

Kun uusia yhteiskuntatieteellisiä tiedekuntia on perustettu ja kaikissa opettajapula huutava, kysyn, onko tutkittu talouselämästä tutun toimialarationoinnin ja opettajien vaihdon sekä muun yhteistoiminnan tarjoamia mahdollisuuksia. Kun tiedekuntien kasvattien sijoittuminen työelämään on riittävästi selvitetty, eikö olisi tarkoituksenmukaista — varsinkin tutkintovaatimuksia uudistettaessa — olla kiinteässä kosketuksessa työnantajien kanssa, valtio ja kunnat tietenkin näihin mukaan lukien. Kun dekaaneiden työtaakka painaa har-

tiat muutenkin kumaraan, olisiko kokeiltava »ulkoasiainhoidon» uskomista jonkun asiasta kiinnostuneen ja siihen kykenevän opettajan huostaan?

Kaksi kolmannesta valtiotieteen kandidaateista on lähtöisin sosiaalieriar-kian keskikerroksista, vajaat 30 prosenttia ylimmistä ja vain viisi alimmista. Kun »taistelu» korkeakoulujen hallinnon uudistuksesta alkoi, opiskelijapuolen »mies ja ääni» -tunnuksin esiintyneen rintaman johto oli yhteiskuntatieteiden edustajilla. »Vallankumouksellisuudella» ei nyky-yhteiskunnassa näytä olevan perinteistä yhteyttä sosiaaliin lähtökohtiin.

Kun taistelun tuoksinassa tunne oli järkeä hallitsevana, tuli mm. kokeilulakiesitys hylätyksi 1970. Sen jälkeisten tapahtumien tarjoaman opetuksen pitäisi olla selvä: ratkaisuun ei päästä »kaikki tai ei mitään» -vaatimuksin eikä yksinomaan toisen osapuolen ehdoin. Kun uudistuksen tarve on jatkuvasti kipeästi tunnettu — välttämätönkin — olisiko liian hyväuskoista odottaa, että tehtäisiin uusi yritys: lähdetäisiin tavoittelemaan ratkaisua, jonka molemmat osapuolet voisivat hyväksyä?

Yhden tähdenvälin vaatii vielä tiedekunnan loppututkinnon suorittaneiden yhteistyö. Opiskeluajoistani lähtien olen ihailulla ja — tunnustan — hienoisella kateudella — seurannut erityisesti Teknillisen ja Kauppakorkeakoulun loppututkinnon suorittaneiden »köörihenkeä» ja korostanut sen merkityksellisyyttä esim. pr-mielessä. Ensimmäiset valtiotieteen kandidaatit näyttivät ottaneen tuon onkeensa. Yhteistyö tuli lupaavaan alkuun. Mutta kandidaattien lukumäärän kasvaessa ja todellisten vaikutusmahdollisuuksien avautuessa »köörihengen» merkitys unohdettiin. Surullista mutta totta: tapahtunut vahinko taitaa olla korvaamaton!

20. 10. 1975